

Glava III

PRILIKE U CENTRALNOJ BOSNI PRIJE DOLASKA 5. KOZARAČKE BRIGADE I OSTALIH JEDINICA 11. DIVIZIJE NA TAJ TEREN

Na području centralne Bosne djelovao je 4. krajiški odred, koji je uslijed razornog djelovanja četničkih agenata i četničkih pučeva doživio tešku sudbinu. Još na skendervakufskoj partijskoj konferenciji, koja je održana februara 1942, ocijenjeno je da je stanje u jedinicama ovoga odreda zabrinjavajuće. Stoga je donošena odluka da načelnik Operativnog štaba za Bosansku krajinu dr Mladen Stojanović sa kozarskom proleterskom četom krene na teren centralne Bosne sa osnovnim zadatkom vojničkog sređivanja četa 4. odreda i učvršćivanja moralno-političkog stanja u njima. Međutim, politička čvrstina u jedinicama ovog odreda bila je ozbiljno potkopana zavjereničkom aktivnošću i neprijateljskom četničkom propagandom. Borbenost četa i spremnost ljudstva za odlučnu borbu protiv ustaša i okupatora bila je vrlo slaba. Nedisciplinarnost i osipanje boraca iz jedinica bile su svakodnevna pojava i problem sa kojima je rukovodstvo 4. odreda imalo mnogo posla. Počeli su četnički pučevi unutar jedinica. Preko noći borci pojedinih četa su bacali partizanske oznake, stavljali kokarde, ubijali političke komesare i ostale članove Partije i SKOJ-a i proglašavali se četnicima.

Prvu mjeru koju je dr Mladen Stojanović preduzeo na ovom terenu bio je pokušaj da se nesporazumi prevaziđu putem razgovora, na miran način i tako sačuva jedinstvo odreda. Međutim, ovaj pokušaj se završio oružanim

sukobom. Naime, jedna četa proletera sa dr Mladenom Stojanovićem krenula je u selo Lipovac da bi sa tamošnjim komandirrom čete Lazom Tešanovićem na miran način raspravili neslaganja i otklonili nesporazume, i tim putem ga pridobili za borbu protiv okupatora. Ali, do razgovora nije došlo, pošto je Tešanović sa svojom četom organizovao zasjedu i dočekaio proletere smrtonosnim rafalima. U ovoj borbi poginulo je 12 proletera, a teško je ranjen i sam dr Mladen Stojanović.

Ovaj iznenadni, podmukli izdajnički napad na proletere koji nisu očekivali borbu nego razgovore i sporazumijevanje, izazvao je duboko ogorčenje u narodu cijele Bosanske krajine.

Krajišnike je posebno ogorčilo ranjavanje dr Mladena Stojanovića, čija je slava kao komandanta kozarskih partizana bila široko poznata. Međutim, ovaj prvi oružani sukob pokazao je da se sa četnicima neće moći pregovarati. To su uskoro pokazali i događaji koji su slijedili. Danas se može sa sigurnošću zaključiti da je četničko rovarenje i ilegalni rad u partizanskim četama 4. odreda bio mnogo ozbiljniji, širi i smišljeniji nego što se to tada mislilo. Dražini agenti, bivši oficiri, podoficiri i kraljevi žandarmi sve češće su stizali iz Srbije i povezivali se sa pročetničkim elementima, stvarali zavjere i pripremali udar. Dražini agenti su nailazili na relativno pogodno tje, pošto je u široj okolini Banje Luke, stvaranjem kraljevine Jugoslavije, bila stvorena i četnička organizacija, čija je aktivnost zapažena tek 1934. i poslije kada se javlja i otpočinje sa šovinističkom aktivnošću, »križarska« organizacija hrvatskih nacionalista. Ovo je potrebno istaći da bi se potpunije shvatila politička situacija u centralnoj Bosni u ovo vrijeme.¹³²

³³² Postojale su tri četničke organizacije na banjalučkom sreću: u gradu i u selima Pavlovcu i Čelincu. Njihovi članovi bili su velikoposjednici, trgovci i kulaci. Njihova aktivnost se ispoljava u organizovanju šovinističkih i velikosrpskih manifestacija prigodom nacionalnih i vjerskih praznika. Mada je okupacijom četnička organizacija bila obezglavljenjena, jer se članstvo dijelom našlo u zarobljeništvu, dijelom je pobijeno od ustaša, a dijelom pobjeglo u Srbiju, ipak se njeni preostali članovi međusobno sastaju i dogovaraju o nastaloj situaciji.

Razvoj četničke organizacije u centralnoj Bosni ubrzan je dolaskom na ovaj teren Nikole Forkape, bivšeg podoficira kraljeve garde, sa još nekoliko aktivnih oficira Draže Mihailovića, kao i dolazak Laze Tešanovića, učitelja i člana četničke organizacije na teren Kotor-Varoša. Na teren Manjače stiže Vukašin Marčetić, bivši poručnik jugoslovenske vojske rodom iz sela Sljivne (Manjača). On je bio zarobljen od Talijana, ali su ga oni oslobodili i poslali u Manjaču sa zadatkom da u pogodnom trenutku istupi kao četnik. On se povezo sa Urošem Drenovićem, koji djeluje kao četnik na terenu Mrkonjić-Grada. Taktika im je bila, prvih dana ustanka, da u borbi protiv Nijemaca i ustaša nastupaju zajedno sa komunistima i ostalim patriotski raspoloženim elementima, kako u tim danima najbješnjeg terora i masovnih ubistava i istrebljenja srpskog življa od strane ustaša ne bi doživjeli potpunu izolaciju i prezir.

Čim su stvorene brojne i relativno dobro naoružane vojne jedinice na teritoriji cijele Bosanske krajine, pa i u Manjači i centralnoj Bosni, i rukovodstvo pokreta odlučno postavilo pred sve odrede zadatke da neprekidnom vojničkom i političkom aktivnošću šire i učvršćuju oslobođenu teritoriju, četnički agenti su pojačali svoj zavjerenički rad. Saobitali su borbu i izbjegavali sukobe sa okupatorom i ustašama, opravdavajući to nezrelošću uslova i nespremnošću masa da prihvate tako odlučnu i beskompromisnu borbu. Dražini agenti na početku sabotiraju borbu uvijeno i rade prikriveno, da bi kasnije istupali sve otvorenije. Pri tome oni stalno rade na pripremanju pučeva u jedinicama i povezuju se sa svim kolebljivim i politički najzaostalijim elementima.

Dok u ostalim dijelovima Bosanske krajine (Kozara, Podgrmeč i Drvar) pokret jača i u proljeće 1942. doživljava snažan polet, u centralnoj Bosni i Manjači on već u zimu 1941/1942. zapada u tešku krizu. Rukovodstvo na vrijeme uviđa težinu situacije na ovim područjima i intenzivnije najprije 1. krajiškim proleterskim bataljonom, a docnije i sa dva udarna bataljona. Međutim, sve to nije bilo dovoljno da se snage 4. odreda održe kao partizanske. Otkazivanje poslušnosti jednog voda Ponirske čete, čiji je komandir bio Karlo Roje, sabotaža Tešanovićeve čete u napadu na Kotor-Varoš januara 1942, bili su signali koji su navodili na zaključak da je skori rascijep neizbježan.

Februar i mart 1942. bili su presudni i kobni za sudbinu 4. odreda. U aprilu iste godine, osim Crnovrške čete

(bolje rečeno njenog jezgra, koje su sačinjavali komunisti, pretežno iz Banja Luke) i dijela Prnjavorskog bataljona, sve ostale čete odreda su se raspale ili prešle na stranu četnika. Štab odreda i Okružni komitet, oslanjajući se uglavnom na Krajiški proleterski bataljon, pokušavali su velikom upornošću da spasu što se može spasiti. Međutim, u tom nastojanju primjenjivana je pogrešna taktika. Ranije, dok su čete odreda makar i formalno priznavale štab odreda, rukovodstvo odreda je u njih slalo grupe proletera, najviše do desetine boraca, u težnji da učvrsti moralno političko stanje tih jedinica. Proleteru su tu preuzimali uglavnom političke funkcije i postajali komesari četa i vodni delegati, stvarali partijske ćelije i nastojali da razviju politički rad radi suzbijanja četničke propagande i zaustavljanja osipanja i pučeva. Međutim, pučevi time nisu prestali, nego su naprotiv učestali, a sudbina proletera dodijeljenih u ove čete bila je takva da su većinom mučki i na spavanju pobijeni.¹³³ Dakle, pojedinci ili grupe proletera, razasuti po četama odreda, nisu mogli bitno izmijeniti stanje, a ni zaustaviti pučeve i lično su većinom tragično završavali. Na drugoj strani Krajiški proleterski bataljon stalno je brojno slabio, a njegova udarna snaga konstantno opadala.

Krajiški proleterski bataljon je zadržan na terenu centralne Bosne sa zadatkom da vojničkom i političkom aktivnošću i borbom, kako protiv okupatora i ustaških formacija tako i protiv četničke izdaje, doprinese konsolidaciji prilika na ovom terenu. Odluka o privremenom zadržavanju ove jedinice na terenu centralne Bosne bila je sasvim opravdana, ali je upotreba ove jedinice bila taktički pogrešna.

Pored Kozarske proleterske čete, koja se prva sukobila sa četnicima u centralnoj Bosni, 2. KNOP odred izdvojio je iz svog sastava, marta 1942, kompletan bataljon (oko 350 dobro naoružanih boraca), koji je dva i po mjeseca vodio borbu protiv četnika, najprije na Manjači, a zatim zajedno sa Krajiškim proleterskim bataljonom u centralnoj Bosni.

¹³⁵ Radmilu Stefanoviću, proleteru koji je dodijeljen Buletičkoj četi i u njoj neko vrijeme vršio dužnost komesara čete, četnici su sjekirom glavu odsjekli.

Ovaj bataljon je bio veoma popularan u narodu Kozare, baš zato što je u borbama protiv četnika pokazao junaštvo i političku čvrstinu. U narodu je bio poznat kao udarni protivčetnički bataljon i po povratku u Kozaru djelovao je kao samostalna i pokretna jedinica pod komandom štaba 2. odreda. Učestvovao je i u borbama u ofanzivi, a poslije ofanzive neki njegovi dijelovi poslužili su kao jezgro za formiranje 4. bataljona 5. kozarske brigade. Ovaj podatak nije bez značaja, jer je, pored Kozarske proleterske čete, i Udarni bataljon sa Kozare u direktnoj borbi sa četnicima od prvog dana njihove izdaje. Uticaj ovih boraca na ostale partizane Kozare i na čitavu sredinu, bio je bez sumnje značajan za blagovremeno i potpuno razumijevanje datih političkih prilika i posebno četničke izdaje. 5. kozarska brigada, prelaskom u centralnu Bosnu, nastavljala je tradiciju proleterske čete i Udarnog bataljona. Ona je u svojim redovima imala desetine boraca iz pomenutih jedinica, čije je iskustvo u borbi protiv četnika korisno poslužilo i u vojničkom i u političkom pogledu.

I sama činjenica da su četnici 1. aprila 1942. na zvjerški način ubili dr Mladena Stojanovića, legendarnog komandanta kozarskih partizana, čiji su se mnogobrojni ratni drugovi sada nalazili u redovima 5. brigade, pojačavala je mržnju boraca prema četničkoj izdaji i odlučnost u borbi protiv četnika.

*

U toku prve polovine 1942, četničke vođe jedan za drugim ozakonjuju izdaju i sklapanjem sporazuma sa predstavnicima ustaša i Nijemaca. 27. aprila 1942. u Mrkonjić-Gradu, Uroš Drenović, komandant četničkog bataljona »Petar Kočić«, potpisao je sporazum sa predstavnicima ustaške vlasti. Sa ustaške strane sporazum su potpisali: Marko Jungić, kotarski predstojnik, Konstantin Uremović, predstojnik kotarskog suda i Emil Rataj zapovjednik garnizona Bojnik.¹³⁴ Trinaestog maja 1942. četni-

¹³⁴ Arhiv VII, reg. br. 2/2, kut. br. 234 (četnički fond) — Ugovor o saradnji četničkog komandanta Uroša Drenovića i vlasti NDH u Mrkonjić-Gradu od 27. 4. 1942. godine.

čki komandanti između gornjeg toka rijeka Sane i Vrbasa posjetili su zapovjednika banjalučkog zdruga u Banji Luci i dali pismenu izjavu kojom priznaju NDH.¹³⁵ Petnaestog maja 1942. Vukašin Marčetić, komandant četničkog odreda »Manjača«, i Jovan Mišić potpisali su sporazum o saradnji protiv NOV sa ustaškim velikim županom Gvozdićem i potpukovnikom Brozovićem u Banji Luci.¹³⁰ Dvadeset petog maja 1942. Lazo Tešanović, Cvetko Aleksić, Gostimir Stanković i Maksim Tešić s četničke strane a dr Petar Gvozdić, Ivan Brozović i Mirko Belan s ustaške strane potpisali su sporazum o zajedničkoj borbi protiv partizana.¹³⁷

Sedmog juna 1942. u selu Javoranima održana je konferencija četničkih komandanata na kojoj je glavno pitanje bilo saradnja četnika sa ustašama i okupatorom. Na konferenciji su odobreni dotadašnji sporazumi i preporučeno je da tako postupe i ostali četnički komandanti.¹³⁸

Samo dva dana poslije ove konferencije u Javoranima, tj. 9. juna 1942. Rade Radić, komandant četničkog odreda »Borje« potpisao je sporazum sa ustaškim predstavnicima u Banji Luci o zajedničkoj borbi protiv partizana.¹³⁹

Odmah poslije otvorenog stavljanja na stranu okupatora četnici su razvili jaku propagandu u narodu radi opravdavanja saradnje sa ustašama. Glavni argumenti su im bili »spasavanje srpskog naroda od ustaškog terora« i korist koju će neposredno izvući (dobijanje oružja i municije). Ovakva politika odgovarala je u datom trenutku jed-

¹³⁵ Vojnoistorijski glasnik broj 5/1966. godine — P. Kačavenda: »Saradnja četnika i ustaša u Bosni 1942. godine«.

¹³⁶ Arhiv VII, reg. br- 3/2, kut. br. 234 (četnički fond) — Ugovor o saradnji u borbi protiv NOV potpisan u Banji Luci 15. maja 1942. između predstavnika četničkog puka »Manjača« Vukašina Marčetića, Jovana Mišića i Petra Savanovića, s jedne, i velikog župana dr Petra Gvozdića, pukovnika Ivana Brozovića i Marka Belana, druge strane.

¹³⁷ Vojnoistorijski glasnik br. 5/1966. godine — P. Kačavenda »Saradnja četnika i ustaša u Bosni 1942. godine«, na AVII (reg. br. 1/8, kut. br. 233 (čefo. fond) — Zapisnik sa konferencije.

¹³⁹ Arhiv VII, reg. br. 5/8, kut. br. 233 (četnički fond) — Tekst sporazuma o saradnji u borbi protiv NOV potpisan 9. 6. 1942. godine u Banji Luci između Rade Radića, četničkog komandanta i organa NDH.

ncm dijelu najzaostalijih masa u Manjači i centralnoj Bosni, ali se već na prvom koraku pojavio i otpor takvoj izdajničkoj politici radi čega četnički komandanti pokušavaju da prikriju suštinu sporazuma.

Raspisom glavnog stana poglavnika NDH od 24. juna 1942. izvršeno je razgraničavanje teritorije i vlasti između četničkih odreda i ustaško-domobranskih snaga,¹⁴⁰ što je omogućilo četnicima da na velikom prostoru ojačaju svoju organizaciju, a ustaškoj vlasti garantovalo smirivanje na tom terenu, a time i mogućnost da sve raspoložive snage angažuju u borbi protiv NOV. I jedni i drugi imali su i druge koristi, jer je saradnja u isto vrijeme značila i sporazum o podjeli pljačke.

Prodor 1. proleterske divizije na teren centralne Bosne, novembra 1942, bio je značajan za raskrinkavanje četničke izdaje i ubrzavanje procesa demoralizacije u četničkim redovima. Na konferenciji predstavnika četničkih odreda održanoj u Kulašima 1. decembra 1942. vidno se ispoljila kriza u koju je zapala četnička organizacija, što je nesumnjivo bila posljedica velikih vojničkih i političkih pobjeda NOV i teške kompromitacije četničkih vođa zbog saradnje sa okupatorom i ustašama.¹⁴¹

Do kraja 1942. najvažniji događaji na terenu centralne Bosne su prodor 1. i 3. proleterske divizije na ovaj teren i njihova aktivna dejstva, kako protiv četnika, tako i uspješne borbe protiv Nijemaca i ustaša.

Uskoro poslije sporazuma četničkih komandanata sa ustašama i Nijemcima o zajedničkoj borbi protiv partizana, uslijedila je primjena tih sporazuma i praktično sadejstvo četnika sa jedinicama ustaša i Nijemaca. Ilustracije radi, navodi se samo nekoliko dokumenata.

Iz pisma banjalučkog zdruga Vukašinu Marčetiću, od 17. avgusta 1942, vidi se da njemački major Putlic, direktno izdaje naređenje četnicima Azarića i traži municiju od

¹⁴⁰ Isto kao pod 139.

¹⁴¹ Arhiv VII, reg. br. 22/9, kut. br. 226 (četnički fond) — Zapisnik sa međudredske konferencije bosanskih četničkih odreda održane u s. Kulašima 1. 12. 1942. godine.

Tako u svojoj diskusiji Stevan Botic, predstavnik četničkog odreda »Trebava«, pored ostalog, kaže: »... Mi četnici demoralisani smo kao saveznici ustaša i Nemaca i to tako da i sam »London« fali partizane, a ne nas četnike...«

banjalučkog zdruza za četnike. U istom pismu govori se i o sadejstvu četnika Drenovića i Tešanovića na liniji Sitnica — Dubrava u borbi protiv partizana.¹⁴²

Dvadeset sedmog avgusta 1942, Rade Radić piše svoje načelniku štaba, poručniku Vukašinu Marčetiću, sljedeće pismo:¹⁴³

»Ova komanda stavila ti je u dužnost da odmah stupiš u vezu sa njemačkim vojnim vlastima u Banjoj Luci povodom oduzimanja Mrkonjić Grada od strane komunista i -njihovim daljim nadržanjem ka Manjači, a u cilju organizovanja zajedničke akcije protiv komunista.

Kako iz primljenog izvještaja ne vidimo šta si po ovome do sada učinio, naređuje ti se da se odmah vratiš u Banja Luku da stupiš u vezu sa komandantom njemačkih trupa radi izvršenja zadatka koji ti je stavljen u dužnost.

Komandantu njemačke vojske izloži pravo stanje, a naročito ga upozori da u sadašnjim borbama između komunista i hrvatske vojske, Hrvati se redovno predaju sa naoružanjem, bez otpora. Ovakvi slučajevi desili su se već u Istočnoj Bosni nekoliko puta, zatim u Ključu, Lijevenu, Glamoču i sada Mrkonjić-Gradu. Njemačkog komandanta isto tako upozori na činjenicu da se danas u Bosanskoj krajini nalaze komunisti itd...«

Trideset prvog avgusta 1942, Rade Radić obavještava svoj štab o sljedećem:

»General Brozović poslao je pismo po dva njemačka oficira njemačkom komandantu u Kadijnoj Vodi da nam se ne da municija pošto smo dobili ogromne količine i da mi traženjem municije stvaramo samo sebi rezervu.

Ipak uspeli smo i Hrvati će morati da pošalju municiju. Razumije se, da nam sada Njemci momentalno poklanjaju više pažnje nego Hrvatima.«¹⁴⁴

Dvadeset devetog oktobra 1942, njemačka komanda iz Banje Luke piše Radi Radiću:

¹⁴² Arhiv VII, reg. br. 27/8, kut. br. 233 (četnički fond) — Pismo banjalučkog zdruza (brigade) od 17. 8. 1942. četničkom komandantu Vukašinu Marčetiću.

¹⁴³ Arhiv, reg. br. 28/8, kut. br. 233 (četnički fond) — Naređenje Rade Radića, komandanta četnika u zap. Bosni, načelniku štaba iste komande od 27. 8. 1942. godine.

¹⁴⁴ Arhiv VII, reg. br. 30/8, kut. br. 233 (četnički fond) — Pismo Rade Radića, komandanta četnika, 31. 8. 1942. svom štabu.

»Njemačkoj komandi javljeno je da su dne 21. ovog mjeseca 350 četnika pod vašim vodstvom u selu Podbrde vikali: »Živio kralj Petar Drugi, kraljica Marija i London«.

Klicati »živio« neprijateljima njemačke države je zabranjeno. Upozoravam vas na to, te vas molim da razjasnite to vašim ljudima. Ovakvi slučajevi mogli bi pomutiti dosadašnje dobre odnose između vas i njemačkih oružanih snaga.«¹⁴⁵

U jesen 1942, četnički starješina iz Manjače, Slavoljub Makivić, piše sljedeći dopis:¹⁴⁶

»Njemačkoj ambulanti Sitnica.

Upućuju se na ljekarski pregled četnici: Ostojić Tedo, Tubok Stojan, Milojević Božo, Đurić Đorđe, Zobić Milan i Savo Savić.

Molim da se za Zobića napiše šta mu je i da li je sposoban za dalji pokret.

Zastupa komandanta
Slav. Makivić

Trinaestog januara 1943, komanda bosanskih četničkih odreda šalje trebovanje banjalučkom zdruhu za:¹⁴⁷ 34.000 puščanih metaka, 500 metaka za šmajser, 250 ručnih bombi, 200 mina za bacač i 200 metaka za signalni pištolj.

Sedmog septembra 1942, Luka Radić, komandant pozadine u štabu bosanskih četničkih odreda, piše komandantu banjalučkog zdruha:¹⁴⁸

»Dok naše četničke jedinice vode borbu protiv komunista koji nadiru od Mrkonjić-Grada, koji je vaša vojska predala komunistima u ruke bez ozbiljne borbe, kako smo obavješteni hrvatske vlasti poslane su hrvatsku žandarmeriju u Karanovac...« i dalje: »Slanje žandarmerije u Karanovac smatramo najobičnijim i najprostijim izazivanjem i svakako jednim gestom koji treba da posluži komunistima kao zgodna propaganda protiv nas četnika. Stoga

¹⁴⁵ Arhiv VII, reg. br. 11/9, kut. br. 233 (četnički fond) — Dopis njemačke komande (odjel I-c) iz Banje Luke od 29. 10. 1942. Radi Radiću, komandantu četnika.

¹⁴⁶ Arhiv VII, reg. br. 25/9, kut. br. 233 (četnički fond) — Dopis četničkog starješine iz Manjače Slavoljuba Makivića (ujesen 1942. godine bez datuma) njemačkoj ambulanti u Sitnici.

¹⁴⁷ Arhiv VII, reg. br. 2/10, kut. br. 233 (četnički fond) — Trebovanje komande bosanskih četničkih odreda od 13. 1. 1943. upućeno banjalučkom domobranskom zdruhu (brigadi) u Banji Luci.

¹⁴⁸ Arhiv VII, reg. br. 35/8, kut. br. 233 (četnički fond). Pismo Luke Radića, četničkog komandanta pozadine za zapadnu Bosnu od 7. 9. 1942. banjalučkom domobranskom zdruhu (brigade).

tražim da se hrvatska žandarmerija odmah povuče sa Karanovca, jer u protivnom slučaju mi ćemo biti prisiljeni da je uklonimo oružanom silom, a u ponovljenom slučaju mi ćemo obustaviti borbu protiv komunista i vi ćete isto tako morati da im predate Banja Luku kao što ste predali i Mrkonjić-Grad. Prepis ovog dopisa dostavili smo njemačkoj vojnoj komandi u Banjoj Luci radi znanja i ravnjanja.

Po naređenju komandanta
Clan štaba
Luka Radić«

Smatramo da je ovo nekoliko dokumenata dovoljno da pokaže s kim su se četnici sporazumijevali i protiv koga su vodili borbu. Nužno je, međutim, da se ima u vidu da oni iz sasvim razumljivih razloga ove sporazume nisu objelodanili i da su ih krili od naroda, kako bi time sakrili i svoje izdajničko lice. Iskoristivši sporazume sa ustašama, četnici ne samo što su se obezbjedili od napada s te strane nego su došli i do stalnog izvora naoružanja. Period od juna 1942. do maja 1943. do dolaska 5. brigade na ovaj teren, protekao je za četnike relativno mirno. Oni su to vrijeme iskoristili za učvršćivanje svoje organizacije, svog uticaja i vlasti, za nesmetanu pljačku i lično bogaćenje. Pored 1. i 3. proleterske divizije, koje su u jesen 1942. operisale na prostoriji Teslić — Prnjavor u proljeće 1943. i 1. krajiška brigada je kraće vrijeme boravila na prostoru Travnik — Skender-Vakuf — Kotor-Varoš. Na pojavu ovako jakih snaga četnici su panično bježali i sklanjali se kod svojih saveznika, ustaša i Nijemaca. Ali, kako su se pomenute jedinice kratko vrijeme zadržavale na ovom terenu, četnici su, po njihovom odlasku, ponovo zauzimali stare položaje i preuzimali kontrolu velikog dijela centralne Bosne. Bilo je jasno da je za obračun sa ovim četnicima nužno odvojiti jače snage, koje bi zaposjele ovaj teren i pristupile njihovom sistematskom uništavanju. Isto tako, bilo je jasno da je jedino borbom moguće raskrinkati četnike kao izdajnike i odvojiti narodne mase od njihovog uticaja. U tom cilju je i upućena 12. divizija na ovaj teren, a u njenom sastavu i 5. brigada.